

CoopDIRECT

10.01

Discussienota van het Cera Steunpunt Coöperatief Ondernemen

Coöperatieve kinderopvang. Een verkenning.

CoopDIRECT 10.01

April 2010

Redactie: Caroline Gijselinckx & Wim Van Opstal

Cera Steunpunt Coöperatief Ondernemen, HIVA – K.U.Leuven, Parkstraat 47, 3000 Leuven

Tel. 016/32.33.28 (rechtstreeks), 016/32.31.28 (secretariaat)

E-mail: caroline.gijselinckx@hiva.kuleuven.be

Website: www.cooperatiefondernemen.be

Probleemstelling

Vlaanderen kampt met een nijpend tekort aan kinderopvangplaatsen. Het aantal geboortes stijgt weer sinds enkele jaren. Dit heeft ook gevolgen voor de vraag naar kinderopvang. Volgens een enquête van Kind & Gezin bij meer dan 4000 gezinnen met kleine kinderen ging in 2009 63,2% van de kinderen tussen drie maand en 3 jaar regelmatig naar een vorm van kinderopvang. Cijfergegevens over de evolutie van het aantal door Kind & Gezin erkende en gesubsidieerde opvangplaatsen plus opvangplaatsen met een attest van toezicht door Kind & Gezin tussen 2001 en 2007 tonen een stijging aan van 311,8 per 1000 kinderen in 2001 naar 359,9 in 2007. Het betreft hier voorschoolse opvang van kinderen tussen 3 maanden en 3 jaar. Ook het aantal buitenschoolse opvangplaatsen vertoont een stijgende lijn (www.kindengezin.be).

Toch zijn er lokaal nijpende tekorten en komt het aanbod in het algemeen niet tegemoet aan de vraag. Er is grote nood aan voorschoolse en buitenschoolse opvang. De Vlaamse regering wil daarom inzetten op meer kinderopvangplaatsen. Het maakt hiervoor ettelijke miljoenen euro's vrij en moedigt lokale besturen en lokale actoren aan initiatieven ter zake te ontwikkelen. Een kaderdecreet wordt opgesteld ter regulering van het momenteel erg versnipperde landschap en om afspraken vast te leggen in verband met de vergunnings- en kwalificatievoorwaarden. Dit lezen we in een recent persbericht van het Kabinet Vandeurzen.¹ De Minister pleit met andere woorden voor samenwerking en zelfredzaamheid en wil initiatieven ter zake ondersteunen. Dit brengt het coöperatief model in het vizier.

¹ <http://www.ministerjovandeurzen.be/nlapps/data/docattachments/Kinderopvang-Plopsaland.pdf>.

Coöperatieve vormen van kinderopvang. Een verkenning.

Coöperatieve vormen van kinderopvang

Coöperaties kunnen nieuwe voorzieningen zijn, maar evenzeer conversies van bestaande initiatieven. Ze kunnen ook verschillende vormen aannemen. Men kan oudercoöperaties oprichten, maar evenzeer werknemerscoöperaties, multi-stakeholderscoöperaties en topcoöperaties. Een woordje uitleg bij elk van deze vormen.

- Een oudercoöperatie is een coöperatie waarin ouders lid (eigenaar en gebruiker) zijn van de coöperatie. De coöperatie huurt of verwerft een locatie, vraagt de nodige erkenningen aan, neemt personeel in dienst en rekent een dagprijs aan. Ouders kunnen bij het vertrek van hun kind uit de voorziening hun aandeel verkopen aan de coöperatie of aan een andere ouder (na goedkeuring door de andere leden).
- In een werknemerscoöperatie zijn het de werknemers van de kinderopvangdienst die lid (en dus ook eigenaar) zijn van de coöperatie. Zij zorgen voor een locatie, voor de nodige erkenningen en werven ouders als klanten.
- In een mengvorm – de multi-stakeholdercoöperatie – bestaat het ledenbestand uit meerdere partijen, zoals bv. de ouders-gebruikers, de werknemers, maar ook eventueel sociale organisaties, inrichtende machten van scholen en/of lokale besturen. Deze laatste kunnen bijvoorbeeld een gebouw ter beschikking stellen, zoals bv. een schoolgebouw voor de buitenschoolse opvang.
- Een topcoöperatie is een coöperatie van initiatieven uit de kinderopvang. De leden van deze coöperatie zijn voorzieningen die hun krachten bundelen en schaalvoordelen realiseren bij de samenaankoop van materiaal of op het vlak van administratie en ICT, personeelsbeleid, vorming, kwaliteitszorg e.d.

Waarom een coöperatie?

Door middel van een coöperatie kan op een alternatieve manier kapitaal opgehaald worden om bestaande tekorten weg te werken. Hierdoor vult het een vacuüm in dat opengelaten werd door zowel de publieke als de private sector. Het feit dat men een aandeel kan kopen en nadien opnieuw verkopen – en we dus niet spreken van een gift – maar zeker ook het feit dat deze aandelen alleen maar gekocht kunnen worden door vooraf bepaalde groepen is een belangrijke troef van de coöperatie. Het biedt de mogelijkheid tot een vergroting én een verbreding van het financieel draagvlak en tot een lokale financiële verankering van de voorzieningen.

Bovendien is de coöperatie ook een ondernemingsvorm bij uitstek om tot een democratische besluitvorming te komen tussen de betrokken partijen. Ouders, werknemers, sociale organisaties, lokale overheden,... wie lid is van een coöperatie heeft een stem in de besluitvorming. Aldus kunnen verwachtingen en dienstverlening optimaal op elkaar worden afgestemd. Sociale organisaties kunnen daarbij referentie-aandeelhouders zijn en de coöperatie inzetten om hun maatschappelijk project te realiseren. De coöperatie is aldus niet alleen een financieel en bedrijfseconomisch instrument, maar ook een instrument waarmee een sociaal draagvlak en mandaat kan gecreëerd worden. De maatschappelijke doelstelling wordt bovendien extra gevrijwaard in het geval er geopteerd wordt voor een combinatie van een coöperatieve vennootschap met het statuut van vennootschap met sociaal oogmerk (VSO). Tot slot kan de rol en het zeggenschap van verschillende types van aandeelhouders structureel verankerd worden in de statuten.

Enkele voorbeelden uit het buitenland

Voorbeelden van coöperatieve voorzieningen in de kinderopvang vinden we vooralsnog niet in Vlaanderen. Het is echter interessant ons oor eens te luister te leggen bij enkele voorbeelden uit het buitenland. Het gaat daarbij niet altijd over coöperaties in de strikt juridische zin van het woord, maar het levert alvast inspiratie op om deze potentieel interessante organisatievorm concreet gestalte te geven in Vlaanderen.

- Brambles Child Care Centre (VK) biedt dagopvang aan 52 kinderen tussen 0 en 5 jaar. De crèche is ontstaan op initiatief van enkele sociale organisaties die er het opstartkapitaal voor hebben voorzien en er ook de leden van zijn. Naast de sociale organisaties werd opstartkapitaal opgehaald bij lokale overheden en de loterij.
- City Kids Co-operative Childcare Centre (Nieuw Zeeland) is een oudercoöperatie met 25 opvangplaatsen en 6 personeelsleden. Ze werd als non-profit organisatie opgericht in 1986. De ouders helpen met fondsenwerving, doen aan vrijwilligerswerk in de crèche en participeren in het managementcomité.
- Crèche Parentale (Wallonië) werd in 2004 opgericht als een pilootproject in Louvain-la-Neuve. Bij de organisatie zijn de gemeente en het OCMW betrokken. De crèche telt 14 opvangplaatsen en 3,5 VTE personeel, waaronder 1,5 opgeleide ouder-vrijwilligers. De focus ligt dan ook op de betrokkenheid van de ouders bij de opvoeding van de kinderen en op sociale inclusie. De ouders nemen deel aan de algemene vergadering en de raad van bestuur. De financiering is afkomstig van ONE (de Franstalige tegenhanger van Kind & Gezin) en van ouders (inkomensgerelateerd en met een korting pro rata het geleverde vrijwilligerswerk. Er werd ook een netwerk opgericht van oudercoöperaties in de kinderopvang: Réseau des Initiatives Enfants-Parents-Professionels (RIEPP).
- Happy Faces Child Care (VK) werd opgericht in 1999. Het is een coöperatieve crèche met 24 opvangplaatsen die naast kinderopvang ook opvoedingsondersteuning aanbiedt. Het is een multi-stakeholdercoöperatie met als leden ouders, sociale organisaties en opgeleide vrijwilligers. Initieel werd de coöperatie opgericht en financieel ondersteund door een sociale organisatie. Leden uit kansengroepen en gezinnen met lage inkomens genieten van een vrijstelling van betaling.
- Imagine Co-operative Child Care (VK) bestaat sinds 2002 en heeft 6 crèches. Ze is verbonden met de Midcounties Coop (een consumentencoöperatie). Het is een typische oudercoöperatie. De ouders betalen een ledenbijdrage à rato van 1 Brits Pond. Winsten worden geïnvesteerd in de crèches en in de ondersteuning van lokale projecten. Er wordt een *ristorno* uitgekeerd aan de leden (men ontvangt 'membership points' in functie van het aantal uren dat men opvang heeft afgenomen en de deelname aan ledenvergaderingen en stemmingen).
- De coöperatieve vereniging "Het Kinderparadijs" (Nederland) is een kinderopvangdienst in Rotterdam met focus op kinderen met een handicap. In haar oorspronkelijke vorm bestonden de leden uit werknemers (A-aandelen), inwoners van de wijk (B-aandelen) en gebruikers van buiten de wijk (C-aandelen). Het doel van de coöperatie is de werkzaamheid van kansarme vrouwen en jongeren uit de buurt te verhogen. Winst wordt integraal geïnvesteerd in nieuwe initiatieven, er wordt geen winst uitgekeerd aan de leden.

Knelpunten en uitdagingen

Coöperaties kunnen potentieel een interessante rol vervullen bij het wegwerken van knelpunten in het hedendaagse aanbod van kinderopvang in Vlaanderen. Bij het overwegen van dit coöperatieve alternatief is het echter ook belangrijk om de knelpunten en uitdagingen terzake in ogenschouw te nemen. We lijsten er enkele op:

- Democratische besluitvorming is een waardevol beginsel dat zich echter niet altijd eenvoudig laat omzetten in de praktijk – zeker niet wanneer zeggenschap en controle in handen komt van verschillende partijen met onderscheiden belangen.
- Coöperaties zijn, in tegenstelling tot vzw's, vennootschappen waardoor ook dividenduitkeringen mogelijk zijn. Ondanks de goede bedoelingen bij de oprichting ervan is het daarom ook mogelijk dat de visie en de missie ervan afglijden naar zuiver winstbejag. Er bestaan echter mechanismen om dit te voorkomen zoals (1) het aannemen van het statuut van vennootschap met sociaal oogmerk; (2) het duidelijk formuleren in de statuten welke rechten en plichten de verschillende soorten vennoten hebben en (3) het toekennen van een zwaarder gewicht in het stemrecht aan sociale organisaties of lokale besturen voor het bewaken van de maatschappelijke doelstelling van de coöperatie.
- Vrijwilligerswerk van de ouders mag niet leiden tot een verdringingseffect ten opzichte van professionele verzorgers. Het moet ingebed zijn in de visie en missie van de coöperatie en gericht zijn op de uitvoering van complementaire taken ('de kers op de taart zijn, niet de taart zelf'). Er stelt zich hier ook een verzekeringskwestie en de vraag stelt zich hoe het vrijwilligerswerk gekwalificeerd wordt door de sociale inspectie. Kinderopvang moet toegankelijk zijn. Ouderbijdragen, of aandelen van ouders-leden mogen niet te hoog zijn, of moeten inkomensgerelateerd zijn, opdat alle ouders – in het bijzonder ook minvermogende ouders – aan de kinderopvang zouden kunnen participeren en aldus hun werkzaamheid kunnen verhogen.

Agenda

CoopDIRECT bevat steeds een bondige agenda van de coöperatieve beweging. U wenst uw eigen evenement opgenomen te zien in deze agenda? Neem dan contact op met caroline.gijselinckx@hiva.kuleuven.be.

6 mei 2010	Studiedag 'Coöperatief ondernemen: werkbaar en weerbaar'. Organisatie: Cera Steunpunt Coöperatief Ondernemen, HIVA-K.U.Leuven in samenwerking met Cera. In het kader van de reeks 35 Jaar HIVA.
12 mei 2010	Studiedag over 'Coöperatief Ondernemen in de klas', georganiseerd door de Dienst Beroepsopleiding van het Departement Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Regering. Met introductie tot coöperatief ondernemen door Caroline Gijselinckx (Cera Steunpunt Coöperatief Ondernemen, HIVA-K.U.Leuven).
16-19 mei 2010	CIRIEC, internationaal netwerk van actoren, ondernemingen en organisaties in de publieke en private sociale en coöperatieve economie, houdt haar tweejaarlijks congres in Berlijn. Bedoeling van de CIRIEC-conferenties is uitwisseling te creëren tussen ondernemers en vertegenwoordigers van de sector, beleidsmensen en wetenschappers. Thema van deze editie: "Publieke en sociale economie: een oplossing voor de economische crisis en voor duurzame ontwikkeling." Tijdens workshops wordt ingezoomd op volgende grote thema's: financiering, arbeidsmarkt, duurzame ontwikkeling en opleiding & vorming.
3 juni 2010	Studiedag CoopConsult.

Feedbackvragen

Als Cera Steunpunt Coöperatief Ondernemen wensen we de vinger aan de pols houden bij wat leeft binnen de coöperatieve beweging in België. Daarom eindigt elke *CoopDIRECT* steeds met feedbackvragen. De antwoorden die voor de deadline binnenkomen, worden (discreet) verwerkt in een feedbackrapport dat eveneens beschikbaar gesteld zal worden. Reflecties, opmerkingen en suggesties blijven nadien uiteraard ook nog welkom.

1. Kent u nog andere voorbeelden van coöperatieve kinderopvang in binnen- en buitenland? Zo ja, welke?
2. Welke aandachtspunten hebben we over het hoofd gezien?

Deadline: 15 juni 2010

Gelieve reacties op (alle of enkele van) deze vragen te sturen naar caroline.gijselinckx@hiva.kuleuven.be. Gelieve daarbij uw naam, uw functie en uw organisatie te vermelden. In het feedbackrapport wordt uw reactie evenwel met de nodige discretie verwerkt.

Ken je nog mensen die in deze thematiek geïnteresseerd zijn? Aarzel niet om hen deze *CoopDIRECT* toe te sturen!